

Hoe kijken vluchtelingen aan tegen het verrichten van vrijwilligerswerk?

Een verkennend kwalitatief onderzoek onder asielzoekers en statushouders in de opvang.

Nathan Rozema

Debberah ten Velthuis

Gina Zoetendaal & Sofie van Opdorp

September 2016

labyrinth onderzoek & advies

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

© 2016, Labyrinth Onderzoek & Advies

Archimedeslaan 16
3584 BA UTRECHT
T: (030) 2627191
E: info@labyrinthonderzoek.nl
W: <http://www.labyrinthonderzoek.nl>

Alle rechten voorbehouden

Dit document is uitsluitend voor deze opdrachtgever opgesteld. Publicatie en inzage aan derden, geheel of gedeeltelijk, is zonder schriftelijke toestemming van het ministerie van SZW niet toegestaan.

Voorwoord

Labyrinth Onderzoek & Advies is de opdracht gegund om onderzoek te verrichten naar de houding van vluchtelingen met en zonder verblijfsvergunning in de opvang van het COA om vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie te gaan verrichten. In dit onderzoek wordt ook ingegaan op factoren die stimulerend en belemmerend werken. De resultaten van dit onderzoek onder asielzoekers (zonder verblijfsvergunning) en werkloze statushouders (met verblijfsvergunning) worden in dit rapport gepresenteerd. Dit onderzoek is tot stand gekomen met de inzet en input van de medewerkers van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA). Labyrinth wil daarom de medewerkers van het COA hoofdkantoor en van de verschillende opvanglocaties in Nederland waarmee is samengewerkt, bedanken voor hun bijdrage aan dit onderzoek. Daarnaast wil Labyrinth ook alle geïnterviewde asielzoekers en statushouders bedanken die meegewerkt hebben aan dit onderzoek.

Inhoudsopgave

VOORWOORD	3
INHOUDSOPGAVE.....	4
1. INLEIDING.....	5
1.1 AANLEIDING	5
2. ONDERZOEKSVERANTWOORDING.....	7
2.1 ONDERZOEKSMETHODE.....	7
2.2 UITWERKING	8
2.3 LEESWIJZER	9
3. RESULTATEN ONDERZOEK	10
A. INTRODUCTIE RESPONDENTEN	10
B. KENNIS VAN VRIJWILLIGERSWERK	12
C. MOTIVATIE VOOR HET WILLEN VERRICHTEN VAN VRIJWILLIGERSWERK	14
D. RANDVOORWAARDEN VERRICHTEN VRIJWILLIGERSWERK	17
E. HOUDING TEN AANZIEN VAN BETAALD WERK	18
4. CONCLUSIES.....	21
BIJLAGE 1: RESPONDENTENSELECTIE	24
BIJLAGE 2: RESPONDENTENOVERZICHT	25
BIJLAGE 3: GESPREKSLEIDRAAD.....	27

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In 2015 nam de instroom van asielzoekers in Nederland sterk toe. De aantallen asielzoekers die ons land hebben bereikt, plaatsen de politiek en maatschappij voor een grote uitdaging. Niet alleen op het gebied opvang en huisvesting, maar ook op het gebied van participatie van de asielzoekers in de Nederlandse samenleving. Het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) verzorgt de directe opvang van asielzoekers. Door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) wordt ingezet op vroege activering van asielzoekers en werkloze statushouders.

Het ministerie van SZW verricht extra inspanning om vrijwilligerswerk onder asielzoekers en statushouders te bevorderen. Om een breder inzicht te krijgen hoe asielzoekers en werkloze statushouders in de opvang tegenover vrijwilligerswerk staan is onderzoeksbureau Labyrinth de opdracht gegeven, om via kwalitatief onderzoek te achterhalen wat de houding van asielzoekers en statushouders is ten aanzien van vrijwilligerswerk zoals wij dat in Nederland kennen.

Onderzoeksdoel

Het onderzoek dient handvatten te geven om vrijwilligerswerk onder asielzoekers en werkloze statushouders te vergroten.

Centrale onderzoeksvraag

Waarom nemen asielzoekers en werkloze statushouders op een opvanglocatie wel of niet deel aan vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie en wat zijn hun behoeften op dit punt?

Deelvragen

Het onderzoek dient derhalve inzicht te geven in:

- ⊙ De mate waarin men bekend is met het fenomeen vrijwilligerswerk in Nederland.
- ⊙ De mate waarin men bekend is met de mogelijkheden om vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie te verrichten.
- ⊙ De houding ten aanzien van vrijwilligerswerk.
- ⊙ Welke factoren bijdragen aan het stimuleren van vrijwilligerswerk.
- ⊙ Welke factoren belemmerend werken.
- ⊙ Wat eventuele randvoorwaarden zijn om vrijwilligerswerk te verrichten.
- ⊙ Of men denkt dat vrijwilligerswerk een bijdrage kan leveren aan het vergroten van de arbeidsmarktkansen.

Doelgroepen

De doelgroepen van dit onderzoek zijn:

- ⊙ *Volwassen asielzoekers (18+)* die in staat zijn om mee te doen aan vrijwilligerswerk maar nu geen vrijwilligerswerk verrichten. Een asielzoeker is iemand die zijn land heeft verlaten en in Nederland asiel heeft aangevraagd. Op deze groep ligt de nadruk in dit onderzoek.
- ⊙ *Werkloze volwassen statushouders (18+)* die nog in de opvang zitten en die geen vrijwilligerswerk verrichten maar wel in staat zijn dit te doen. Een statushouder is iemand die een (tijdelijke) verblijfsvergunning heeft gekregen en dus (tijdelijk) mag blijven in Nederland. Statushouders zijn vaak gekoppeld aan een gemeente voor huisvesting, maar wonen daar vanwege huisvestingsproblemen nog niet altijd. Veel statushouders wonen daarom langer in een opvangvoorziening van het COA. Statushouders mogen wel werken, maar hebben vaak geen baan of komen (nog) niet aan het werk.¹

¹ Na afronding van de interviews met de asielzoekers en statushouders is gebleken dat reeds 10% al vrijwilligerswerk doet.

Ook asielzoekers en werkloze statushouders die in het verleden in Nederland vrijwilligerswerk hebben verricht maar dit nu niet meer doen, behoren tot de doelgroepen van dit onderzoek.

Vrijwilligerswerk

In dit onderzoek is voor het duiden van vrijwilligerswerk onderstaande omschrijving gehanteerd.

“Activiteiten die iemand voor een ander doet zonder daarvoor betaald te worden. Dat kan werk voor één keer zijn, een aantal keer, of voor een langere tijd zijn. De activiteiten zijn ten behoeve van de Nederlandse maatschappij. Iemand doet vrijwilligerswerk voor een persoon, een groep mensen of een non-profit organisatie.”

Er is niet specifiek ingegaan op het verschil tussen zelfwerkzaamheid (vrijwillige werkzaamheden op de opvanglocatie) en vrijwillige werkzaamheden buiten de opvanglocatie.

Volgens het Besluit uitvoering Wet arbeid vreemdelingen² is voor asielzoekers die in het bezit zijn van een vreemdelingenidentiteitsdocument, toegestaan als vrijwilliger deel te nemen aan arbeid die:

- ⊗ Gebruikelijk onbetaald is.
- ⊗ Geen winstoogmerk heeft.
- ⊗ Een algemeen maatschappelijk belang dient.

Vrijwilligerswerk mag niet leiden tot verdringing van een betaalde baan. Daarom toetst het UWV (Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen) of organisaties die aan asielzoekers vrijwilligerswerk aanbieden aan bovenstaande voorwaarden voldoen. Statushouders zijn vrij op de arbeidsmarkt. Daarvoor geldt geen toets, maar de voorwaarden zijn ook voor statushouders, net zoals voor gewone Nederlanders, even relevant.

² Op grond van artikel 1a van het Besluit van 23 augustus 1995 ter uitvoering van de Wav (Stb. 1995, 406; laatstelijk gewijzigd bij Besluit van 31 januari 2008, Stb. 2008, 38).

2. Onderzoeksverantwoording

2.1 Onderzoeksmethode

Er zijn 40 diepte-interviews van elk twee uur met asielzoekers en werkloze statushouders, verspreid over meerdere COA-locaties, afgenomen, om een goed beeld te krijgen van de houding van de doelgroepen ten opzichte van vrijwilligerswerk. In de volgende paragrafen volgt een verdere uiteenzetting van het selectieproces.

Selectie opvanglocaties

Er zijn verschillende soorten opvangcentra. De fase waarin een asielzoeker zich bevindt bepaalt op welke locatie de asielzoeker woont. Asielzoekers in een Centrale ontvangstlocatie (col), waar asielzoekers zich aanmelden voor een asielaanvraag en asielzoekers in een Procesopvanglocatie (pol), waar asielzoekers worden opgevangen die in de eerste fase van de asielprocedure, moeten vaak verhuizen. Dit maakt het werven van respondenten uit deze groepen lastig en de uiteindelijke respons kwetsbaar. Daarom is er in dit onderzoek voor gekozen om vooral de reguliere asielzoekerscentra (azc's) te betrekken en maar een zeer beperkt aantal col en pol locaties. In totaal zijn tien COA-locaties gevraagd mee te werken aan dit onderzoek. Overige locaties zoals, Vrijheidsbeperkende locatie (vbl) en Gezinslocatie (glo) vallen buiten de scope van dit onderzoek, omdat uitgeprocedeerde asielzoekers worden voorbereid terug te gaan naar het land van herkomst Ook de kleine woonvoorziening (kwv) voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv) valt buiten de scope, omdat dit onderzoek zich focust op volwassen (18+) asielzoekers en werkloze statushouders in de opvang.

Er zijn tien COA-locaties geselecteerd voor deelname, waarvan uiteindelijk negen opvanglocaties hebben meegedaan aan het onderzoek. Dit zijn:

1. Aalten, GLD (AZC)
2. Amstelveen, NH (POL)
3. Cranendonck, NB (COL/POL/AZC)
4. Delfzijl, GR (AZC)
5. Haarlem, NH (POL/AZC)
6. Middelburg, ZL (AZC)
7. Weert, LB (AZC)
8. Zeewolde, FL (AZC)
9. Zeist, UT (AZC)

Locatie Zaanstad is uitgevallen, omdat deze opvang tijdens het onderzoek is gewijzigd in een Procesopvanglocatie (pol). Gezien het korte verblijf van asielzoekers op deze locatie was het niet mogelijk om hier interviews in te plannen; sommigen waren al verhuisd tijdens de procedure van de respondentenselectie.

De opvanglocaties zijn geselecteerd op basis van een aantal kenmerken:

- ⊙ Landelijke spreiding.
- ⊙ Spreiding naar grootte van de opvanglocatie.
- ⊙ Spreiding naar grootte van de gemeente waar de opvanglocatie gevestigd is.
- ⊙ Spreiding in de herkomstgroepen.
- ⊙ Verhouding asielzoekers en statushouders.
- ⊙ Verblijfsduur van de asielzoekers in Nederland (is men op het moment van onderzoek korter en langer dan 6 maanden in Nederland).

Respondentselectie

Per opvanglocatie is een contactpersoon gevraagd de respondentselectie te verzorgen en te zorgen voor ruimtes die privacy bieden en rust uitstralen, zodat goede diepte-interviews konden worden afgenomen. De contactpersonen waren betrokken programmabegeleiders van het COA van de negen opvanglocaties.

Aan de hand van een aantal criteria, zijn door de opvanglocaties vijftien asielzoekers en werkloze statushouders door de contactpersoon benaderd met de vraag of zij mee willen werken aan het onderzoek. Drie opvanglocaties hebben niet vijftien maar minder personen (elf, acht en vijf personen) benaderd met deze vraag vanwege tijdgebrek. Aan de kandidaten is door de contactpersoon een aantal controlevragen voorgelegd, zoals vragen over hun land van herkomst, leeftijd, verblijfstatus, duur verblijf op de opvanglocatie en ervaring met werk en vrijwilligerswerk. Deze vragen zijn gesteld om te bepalen of zij binnen de doelgroepen vallen en om op basis van deze kenmerken respondenten te selecteren. In totaal zijn uiteindelijk op de negen opvanglocaties 114 asielzoekers en werkloze statushouders benaderd. Hiervan gaven 84 asielzoekers en werkloze statushouders aan mee te willen werken aan het onderzoek, 30 van hen niet. Asielzoekers en werkloze statushouders mochten vrijblijvend aangeven of zij wel of niet mee wilden doen met het diepte-interview. Er is door de contactpersoon niet gevraagd naar de redenen waarom deze 30 personen niet mee wilden doen.

Uit deze 84 potentiële kandidaten zijn door Labyrinth 40 respondenten geselecteerd. Bij deze selectie is gespreid geselecteerd naar verschillende achtergrondkenmerken: land van herkomst, geslacht, leeftijd (< 40 jaar en > 39 jaar), verblijfstatus (asielzoekers en werkloze statushouders), verblijfsduur in Nederland (< 6 maanden en > 6 maanden) en het wel of niet verrichten van vrijwilligerswerk. Volgens de cijfers van het COA van 17 mei 2016³ is van de asielzoekers en (werkloze) statushouders die dan in de opvanglocaties zitten 70% man en 30% vrouw. Daarnaast is ongeveer 75% jonger dan 39 jaar. De bewoners zijn afkomstig uit:

- 🌐 Syrië (43%)
- 🌐 Irak (9%)
- 🌐 Afghanistan (8%)
- 🌐 Eritrea (7%)
- 🌐 Ethiopië (6%)
- 🌐 Overig (27%)

Bij de spreiding naar geslacht, leeftijd en land van herkomst is zoveel mogelijk aangesloten bij de cijfers van het COA van 17 mei 2016. In bijlage 1 is een matrix opgenomen die de uiteindelijke spreiding van respondenten over deze achtergrondkenmerken en de negen opvanglocaties weergeeft. In bijlage 2 is een overzicht gegeven van de achtergrondkenmerken van de asielzoekers en (werkloze) statushouders die hebben deelgenomen aan dit onderzoek.

2.2 Uitwerking

Gespreksleidraad

In overleg met het ministerie van SZW is een gespreksleidraad opgesteld (zie bijlage 3). De gespreksleidraad is vertaald naar het Arabisch, Dari, Tigrinya en Amhaars.

Briefing en training interviewers

Voor dit onderzoek is een team van interviewers samengesteld die de talen van de respondenten spreken. De interviewers hebben een instructie gekregen over de inhoud van het onderzoek. Voorafgaand aan de interviews zijn de interviewers getraind hoe om te gaan met de trauma's van de asielzoekers en werkloze statushouders. Daarnaast is tijdens de gesprekken door de interviewer relatief veel tijd gestoken in de kennismaking en het creëren van vertrouwen en een prettige omgeving voor het diepte-interview. De respondenten ontvingen na afloop van het gesprek een VVV-bon als dank voor hun deelname. De interviews zijn opgenomen, vertaald naar het Nederlands en gerapporteerd aan Labyrinth in een interviewverslag. De gespreksleidraad was daarbij leidend.

³ Bron: Website COA: <https://www.coa.nl/nl/over-coa/cijfers-en-jaarverslagen> (23 mei 2016)

2.3 Leeswijzer

Interpretatie rapportage

Dit onderzoek is exploratief van aard en is uitgevoerd onder 40 asielzoekers en werkloze statushouders. Exploratief onderzoek is geschikt om inzicht te krijgen in de verschillende meningen en motieven ten aanzien van vrijwilligerswerk. De resultaten van dit kwalitatief onderzoek betreft een eerste verkenning en zijn niet representatief voor alle asielzoekers en (werkloze) statushouders in Nederland. Deze rapportage is geschreven op basis van een kwalitatieve analyse van de antwoorden van de respondenten. Om aan te geven hoe vaak iets is geantwoord worden aanduidingen gebruikt zoals, *enkele, een aantal, meerdere, de helft, bijna alle*, enzovoort. Op deze manier wordt een indicatie gegeven van de omvang van de groep die deze antwoorden heeft gegeven.

Waar relevant en mogelijk wordt in het rapport een uitsplitsing gemaakt naar herkomstgroepen of andere achtergrondkenmerken. Gebleken is echter dat de verschillen in de antwoorden in veel gevallen niet te herleiden zijn naar de achtergrondkenmerken. Opgenomen citaten dienen ter illustratie; de citaten zijn cursief en door dubbele aanhalingstekens aangegeven. Achter elk citaat van een respondent staan een paar achtergrondkenmerken; geslacht (m/v), of het een asielzoeker of statushouder betreft en land van herkomst.

Impressie interviews

Bijna alle respondenten gaven aan blij te zijn dat ze 'hun' verhaal kwijt konden aan iemand uit hun land van herkomst en die hun taal sprak: iemand niet van de IND. Een klein aantal respondenten heeft zich hier niet over uitgesproken. Met de interviewers werden soms persoonlijke verhalen gedeeld en de gesprekken kenden soms emotionele momenten. De interviewers hebben een luisterend oor geboden en zijn vervolgens verder gegaan met het volgen van de gespreksleidraad. Deze persoonlijke verhalen zijn niet in het interviewverslag opgenomen.

3. Resultaten Onderzoek

A. Introductie respondenten

In het eerste gedeelte van het interview, is de respondenten een aantal persoonlijke vragen gesteld. Hieronder is de uitwerking van de respons op vragen ten aanzien van de motivatie om te vluchten en de besteding van de dag op dit moment.

Reden dat men naar Nederland kwam

Het grootste deel van de respondenten, vooral de Syriërs, is gevlucht vanwege oorlog. Zij voelden zich onveilig in het land van herkomst en voor een groot deel van de mannelijke respondenten geldt dat zij de dienstplicht niet wilden vervullen. De helft van de Irakezen en Afghanen in dit onderzoek is gevlucht omdat zij bedreigd of vervolgd worden in het land van herkomst. De Eritrese en Ethiopische respondenten zijn voornamelijk gevlucht vanwege politieke bemoeienis met hun persoonlijk leven en de slechte situatie in het land van herkomst.

“Omdat er een burgeroorlog is uitgebroken en we niets meer in Syrië hebben te zoeken. Het land is kapot.” (M, statushouder, Syrië)

“Ik ben naar Nederland gekomen door grote politieke druk vanwege de bemoeienis van de overheid in kerkelijk zaken. De reden dat ik gevlucht ben is, naast mijn ingeperkte vrijheid van meningsuiting, dat ik ook wordt bedreigd.” (M, asielzoeker, Ethiopië)

“Door de oorlog ben ik gevlucht. Voornamelijk omdat ik werd opgeroepen voor de dienstplicht. Ik ben geen soldaat en ik wil niet dood en ik wil ook niet andere mensen doden.” (M, statushouder, Syrië)

Slechts een aantal respondenten geeft aan bewust voor Nederland te hebben gekozen. Omdat zij positieve verhalen gehoord hebben van familieleden die er al woonden. Zij verwijzen naar de goede mogelijkheden voor gezinshereniging in Nederland. Een enkele respondent heeft over Nederland gehoord via het werk in het land van herkomst. Veel respondenten hadden gehoord dat de voorzieningen in Nederland goed zijn en dat men respect heeft voor verschillende religies. Maar dit werd niet als reden opgevoerd om naar Nederland te komen. Enkele respondenten hadden geen kennis over Nederland voor zij hierheen kwamen.

“Mijn oom van vaders kant woont hier in Nederland, onderweg heeft hij mij informatie gegeven over Nederland. Daarom ben ik naar Nederland gekomen.” (M, asielzoeker, Syrië)

“We zijn hierheen gekomen, omdat dit land een goed land is. De mensen hier zijn heel erg aardig, hebben respect voor anderen en er wordt aan een vluchteling waarde toegekend.” (V, asielzoeker, Afghanistan)

Welk beeld heeft men over Nederland? Alle respondenten vinden Nederland een mooi en veilig land en de Nederlandse bevolking zeer behulpzaam en open. Dat Nederland multicultureel is en dat culturele verschillen worden gerespecteerd, wordt gewaardeerd. Enkele respondenten geven aan nog geen beeld te hebben gevormd van Nederland, omdat ze nog te kort aanwezig zijn of, omdat ze nauwelijks buiten de opvanglocatie komen.

“Over het algemeen worden in Nederland de rechten van iedereen gerespecteerd. Iedereen is gelijk in Nederland en heeft dezelfde rechten. Men heeft het recht om te leven in Nederland. Daarom vind ik Nederland leuk.” (V, statushouder, Eritrea)

Dagelijkse bezigheden

Ongeveer een derde van de respondenten is sinds de aankomst in Nederland bezig met het leren van de Nederlandse taal. Er is hierbij geen noemenswaardig verschil te zien tussen de asielzoekers en statushouders uit dit onderzoek. Zij doen dit via een cursus of op eigen initiatief via het internet. Bijna alle respondenten geven aan weinig te doen te hebben. Een aantal respondenten geeft aan te wachten op hun asielprocedure. Meerdere respondenten zijn al een aantal keer verhuisd van opvanglocatie en doen niet veel in de perioden daartussen. Hiernaast bestaan de dagen vaak uit internetten, contact met familieleden onderhouden, schoonmaken en kinderen naar school brengen. Enkele respondenten laten weten met vrienden de tijd door te brengen, cursussen te volgen, te sporten of familieleden te bezoeken. De meeste respondenten geven aan dat alle dagen op elkaar lijken. Er is geen verschil tussen doordeweekse dagen en het weekend, de dagen zijn eentonig.

“Ik heb veel contact met mensen gemaakt. Ik heb veel mensen geholpen door voor hen te tolken. Ik word altijd overgeplaatst, dit is mijn dertiende opvang.” (V, statushouder, Syrië)

“Omdat ik meerderjarig ben, kan ik niet naar school gaan. Het COA zegt dat ik moet wachten tot wij een huis krijgen. Dat vind ik heel erg, stel dat ik een jaar moet wachten. Dat is verspilling van onze tijd, omdat wij van DUO de taal moeten beheersen binnen drie jaar. Ik wil graag de Nederlandse taal leren, daarom ben ik zelf begonnen de taal via internet te leren.” (M, statushouder, Syrië)

“Ik doe de hele dag niks. Ik verveel me. Af en toe bezoek ik familieleden die al meer dan 20 jaar in Nederland wonen. Voor de rest van de tijd ben ik in het kamp en ga ik soms naar buiten. Ik heb geen activiteiten die ik dagelijks doe.” (M, statushouder, Syrië)

Een klein aantal respondenten geeft aan een paar keer in de week vrijwilligerswerk te doen. De werkzaamheden bestaan voornamelijk uit tolken en hulp bieden bij klussen op de opvanglocatie. Enkele respondenten hebben aangegeven werkzaamheden buiten de opvanglocatie te verrichten, zoals helpen in een kerk en in een tweedehands winkel.

B. Bekendheid met vrijwilligerswerk

In deze paragraaf gaan we in op de kennis van en ervaring met het fenomeen vrijwilligerswerk. Wat verstaan de respondenten onder vrijwilligerswerk? Welke ideeën hebben zij daarbij? Wat vinden zij van de omschrijving van het fenomeen vrijwilligerswerk zoals die in dit onderzoek is voorgelegd? Is men bekend met de mogelijkheid om vrijwilligerswerk te doen buiten de opvanglocatie? En wat zijn de ervaringen met vrijwilligerswerk in het land van herkomst dan wel Nederland?

Bekendheid met het begrip vrijwilligerswerk

In het onderzoek is de term ‘voluntary work’ gehanteerd, omdat vrijwilligerswerk niet een begrip is dat in elk land voorkomt en dus niet een op een vertaald kan worden. Ruim de helft van de respondenten geeft aan het begrip vrijwilligerswerk te kennen. Het houdt volgens hen in dat werkzaamheden op vrijwillige basis worden uitgevoerd zonder betaald te worden. Meerdere respondenten geven aan dat vrijwilligerswerk specifieke werkzaamheden betreft waarbij hulp of steun wordt geboden aan hulpbehoevende. De overige respondenten geven aan onvoldoende bekend te zijn met het begrip.

“Zeker, het hele levensdoel is vrijwilligerswerk.” (M, statushouder, Syrië)

Vervolgens is een omschrijving van vrijwilligerswerk voorgelegd en respondenten gevraagd hierop te reflecteren.

Tabel 1. Omschrijving vrijwilligerswerk
<i>Activiteiten die iemand voor een ander doet zonder daarvoor betaald te worden. Dat kan werk voor één keer, een aantal keer, of voor een langere tijd zijn. De activiteiten zijn ten behoeve van de Nederlandse maatschappij. Iemand doet vrijwilligerswerk voor een persoon, een groep mensen of een non-profit organisatie.</i>   <u>Voorbeelden van wat wel vrijwilligerswerk is:</u>   • Koffie en thee schenken in een zorginstelling. • Helpen bij evenementen als een buurtfeest. • Meehelpen op een sportvereniging. • Struiken snoeien in stadsparken. • Dieren voeren op de kinderboerderij. <u>Voorbeelden van wat niet vrijwilligerswerk is:</u>   • Werk dat iemand doet voor familie, burens of naasten (bijvoorbeeld zieke familieleden verzorgen). • Werk dat bewoners op een opvanglocatie voor elkaar verrichten.

Alle respondenten staan positief tegenover deze omschrijving van vrijwilligerswerk. Een enkeling geeft als toevoeging dat de focus in Nederland meer op hulpbehoevende mensen zou moeten liggen. Een paar respondenten noemt de voorgelegde omschrijving dan ook ‘te licht’.

“Het is een lichte omschrijving. De werkzaamheden die hier vallen onder vrijwilligerswerk zijn minder nodig dan wat Arabieren bedoelen met vrijwilligerswerk. Daar gaat het om ernstige zaken als mensen met honger of ernstige gezondheidsproblemen.” (M, statushouder, Syrië)

Aansluitend is er gevraagd of het fenomeen vrijwilligerswerk, zoals omschreven, ook voorkomt in het land van herkomst. Het meest genoemde verschil is dat vrijwilligerswerk zoals omschreven nauwelijks voorkomt in het land van herkomst. Vooral, omdat mensen geld moeten verdienen. En als het al voorkomt ligt de focus vooral op het helpen van hulpbehoevende. Een respondent meldt dat in het land van herkomst mensen elkaar wel helpen, maar dit niet als vrijwilligerswerk wordt ervaren. Een vrouwelijke respondent geeft aan dat vrouwen in haar land van herkomst geen vrijwilligerswerk verrichten. Waarom vrouwen dit niet doen is niet door de respondent

uitgelegd. Het merendeel van de respondenten heeft geen ervaring met vrijwilligerswerk in het land van herkomst.

Respondenten uit Syrië geven aan dat het aantal mensen dat in het thuisland vrijwilligerswerk verricht wel groeit. De oorlog speelt hierbij een belangrijke rol; het doen van vrijwilligerswerk in de vorm van het bevoorraden van ziekenhuizen of het helpen van mensen in nood. Degenen die wel vrijwilligerswerk hebben verricht in het land van herkomst, zijn dan ook vooral Syrische respondenten.

“Ik heb geholpen met het opzetten van de scholen voor de kinderen en daarnaast heb ik de noodziekenhuizen voorzien van benodigde middelen. Dit was structureel over een langere periode. Dit deed ik om mensen te helpen.” (M, asielzoeker, Syrië)

“Er is wel vrijwilligerswerk. Voor de oorlog was het er bijna niet. Mensen zorgden voor zichzelf en hadden het niet nodig. Maar na de oorlog is het er wel veel. Het is het helpen van mensen die in nood of gevaar zijn door de oorlog.” (M, asielzoeker, Syrië)

“Nee, het is te officieel, het is hier teveel verbonden aan regels. Wat wel overeenkomt, is dat het ten bate is van mensen die het nodig hebben.” (M, statushouder, Syrië)

Kennis over mogelijkheden vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie

Weet men of het mogelijk is om buiten de opvanglocatie vrijwilligerswerk te doen? Een ruime meerderheid geeft aan onvoldoende hierover te weten. Een aantal respondenten denkt dat ze hiervoor waarschijnlijk terecht kunnen bij hun opvanglocatie, maar weten niet welke stappen ze moeten zetten. Meer dan de helft van de respondenten doet dan ook geen vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie. Naast gebrek aan kennis over de mogelijkheden noemt een aantal dat het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal een barrière vormt.

“Ik denk via COA. Maar hoe en welke stappen ik moet zetten, dat weet ik niet.” (M, asielzoeker, Irak)

Een aantal respondenten zegt wel goed op de hoogte te zijn van de mogelijkheden met betrekking tot het uitvoeren van vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie. De meesten van hen zijn hierover op de hoogte gebracht door hun opvanglocatie. Het betreft voornamelijk bewoners van opvanglocatie Zeewolde, een COA-locatie die hier sterk op inzet. Een groot deel van de respondenten uit deze opvanglocatie doet dan ook vrijwilligerswerk. Andere respondenten hebben kennis genomen van de mogelijkheden tot het verrichten van vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie doordat zij zelf actief op zoek zijn gegaan, of doordat zij erover hebben gehoord in hun eigen netwerk.

In tabel 2 is een overzicht gegeven van de bezigheden van de respondenten die ervaring hebben met vrijwilligerswerk in het land van herkomst of in Nederland. Degenen die ervaring hebben met vrijwilligerswerk op de opvanglocatie, gaven vaak niet specifiek aan om wat voor klussen het ging.

Tabel 2. Ervaringen met vrijwilligerswerk in het land van herkomst en in Nederland

Vrijwilligerswerk in het land van herkomst	Vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie in Nederland	Vrijwilligerswerk (zelfwerkzaamheid) op de opvanglocatie
• Bevoorraden ziekenhuizen in de oorlog • Hulp aan de kerk of moskee • Les geven tijdens de dienstplicht • Buurten schoonmaken	• Hulp in een bejaardenhuis • Hulp in de kerk of moskee • Werken in een tweedehands boekwinkel • Hulpbehoevende helpen met de boodschappen	• Klusjes op de COA-locatie • Werken in de keuken van de opvanglocatie • Tolken

C. Motivatie voor het willen verrichten van vrijwilligerswerk

Zouden respondenten vrijwilligerswerk willen doen in Nederland? Wat zijn hun motivaties? En wat zijn de ervaringen van de respondenten die al eerder vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie hebben verricht? Aan de respondenten die nog niet eerder vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie hebben verricht, is de vraag gesteld of zij vrijwilligerswerk willen doen in Nederland. Meer dan de helft van hen geeft aan vrijwilligerswerk te willen verrichten. De gedachten aan het thuisland verzetten, wennen aan het land en de gewoonten en geestelijke voldoening worden spontaan als motivatie genoemd. Respondenten is vervolgens een aantal factoren voorgelegd en gevraagd in hoeverre deze een rol spelen. Van de voorgelegde factoren is het leren van de Nederlandse taal de belangrijkste reden, gevolgd door het gevoel iets terug te moeten doen voor de Nederlandse maatschappij. Er lijkt bij ongeveer de helft van de respondenten een bepaald schuldgevoel te bestaan over het ontvangen van geld van de overheid zonder er voor te werken. Een aantal respondenten geeft als reden graag iets te doen te hebben. Eén respondent wil via vrijwilligerswerk aan de werkomstandigheden en arbeidsethos in Nederland wennen.

“Op dit moment hier in de opvang heb ik niets anders te doen, ik bedoel geen mogelijkheden om naar school te gaan of iets dergelijks en dus ook geen ander werk. Dus als er vrijwilligerswerk is en ik ben daartoe in staat, dan zal ik het zeker doen. Het is alleen nog niet voorgekomen dat ik vrijwilligerswerk mocht verrichten, maar als het komt dan sta ik daar open voor.” (M, asielzoeker, Afghanistan)

Tabel 3. Motivatie voor het willen verrichten van vrijwilligerswerk	
Voorgelegde antwoorden	Spontaan gegeven antwoorden
• De Nederlandse taal te leren • iets betekenen voor de Nederlandse maatschappij • iets te doen te hebben op een dag • Ter voorbereiding op betaald werk • Nieuwe mensen leren kennen	• Gedachten aan het thuisland verzetten • Wennen aan het land en de gewoonten • Geestelijke voldoening

Redenen voor het niet willen verrichten van vrijwilligerswerk

Degenen die geen vrijwilligerswerk willen doen, noemen depressie het meest frequent als reden; door het piekeren over de toekomst en de gedachten aan het thuisland acht men zich niet in staat de focus op iets als vrijwilligerswerk te leggen. Een aantal vrouwelijke respondenten geeft aan geen activiteiten te willen ondernemen omdat zij zwanger zijn of voor hun kinderen moeten zorgen. Tot slot speelt ook het financiële aspect een rol. Zo geven enkele respondenten aan geld verdienen belangrijker te vinden in hun situatie. Een andere respondent meldt dat zijn financiële situatie vrijwilligerswerk niet toelaat. Hij zou de reiskosten niet kunnen betalen. De ruime meerderheid van deze respondenten is asielzoeker en afkomstig uit Afghanistan, Syrië of Irak. Er is op dit punt geen verschil zichtbaar tussen mannen en vrouwen.

Van de voorgelegde factoren wordt verder nog het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal, door de meesten respondenten, als reden genoemd. Iets minder dan de helft onderschrijft de onbekendheid van de mogelijkheden om vrijwilligerswerk te doen als reden. Teveel gedoe om vrijwilligerswerk voor zichzelf te regelen wordt tot slot ook door een enkele respondent als factor genoemd.

“Zolang mijn toekomst hier niet bekend is of als ik de taal niet kan spreken. Als ik bijvoorbeeld in geldnood zit of geen tijd heb, dan denk ik niet dat ik aan vrijwilligerswerk kan deelnemen.” (M, asielzoeker, Afghanistan)

“Ik kan niemand vinden die wil dat ik help.” (M, statushouder, Syrië)

Aan de respondenten is gevraagd of hun culturele achtergrond een rol speelt bij de keuze om wel of geen vrijwilligerswerk te willen doen. Slechts één respondent noemt dat het bij haar in de stam ongebruikelijk is dat vrouwen werken en dat zij daarom geen vrijwilligerswerk wil verrichten. De meeste respondenten antwoorden dat het geen rol speelt. Sommige respondenten benoemen dat zij het belangrijk vinden zich aan de Nederlandse gewoonten en cultuur aan te passen. Een aantal respondenten noemt tot slot dat zij het vanuit hun culturele achtergrond dan wel religie als een vanzelfsprekendheid zien om anderen te helpen.

“Ik ben in Nederland nu en ik moet zelf integreren met hun gewoonte en cultuur. Alleen moet het vrijwilligerswerk niet in strijd zijn met mijn Islamitisch geloof.” (M, statushouder, Syrië)

Tabel 4. Redenen voor het niet willen verrichten van vrijwilligerswerk	
Top 3 van de voorgelegde antwoorden	Spontaan gegeven antwoorden
• Ik beheers de Nederlandse taal nog onvoldoende • Ik vind het teveel gedoe om vrijwilligerswerk te regelen voor mezelf • Ik weet (toch) niet wat ik kan doen	• Ziekte of het ervaren van een depressie • Zwangerschap of het hebben van kinderen • Geld verdienen is belangrijker • Reiskosten die niet vergoed worden

Ervaringen met vrijwilligerswerk

Zoals in paragraaf B al aan bod is gekomen heeft een aantal respondenten al ervaring met vrijwilligerswerk, dan wel in Nederland, dan wel in het land van herkomst. Met hen is besproken of zij makkelijk of moeilijk aan de slag konden met vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie. Een aantal respondenten geeft aan dat de weg naar vrijwilligerswerk door het COA goed is georganiseerd waardoor zij makkelijk aan de slag konden. Eén respondent noemt daarbij dat het hielp dat er gericht naar mensen werd gezocht, zodat zij kunnen beslissen of zij de taken op zich kunnen nemen. Een andere respondent noemt dat het fijn was dat hij direct aan de slag kon door de goede organisatie van het COA.

Een iets grotere groep respondenten vond of vindt het moeilijk om als vrijwilliger buiten de opvanglocatie aan de slag te gaan. Eén van hen geeft aan dat de Nederlandse taal een belemmering kan zijn. Een andere noemt dat er te weinig vrijwilligerswerkplekken beschikbaar zijn voor het aantal bewoners op de opvanglocatie. Ook hier wordt door verschillende respondenten genoemd dat zij informatie over de mogelijkheden tot het verrichten van vrijwilligerswerk missen.

“Het feit dat u hier bent gekomen en alles over vrijwilligerswerk hebt uitgelegd, nu kan ik op mijn beurt twee of drie andere mensen aanmoedigen. Zodoende kan ik vrijwilligerswerk bevorderen. Ik zelf was me hier niet van bewust, daarom denk ik dat het goed zou zijn als hier meer aandacht aan gegeven wordt. Ik bedoel dat mensen van informatie voorzien worden. De asielzoekers zijn allemaal zonder werk en ondervinden heel erg veel stress hierdoor. Als ze ergens mee bezig zijn, dan is dat goed voor iedereen.” (V, asielzoeker, Afghanistan)

Een aantal respondenten geeft aan te moeten wennen aan de taken als vrijwilliger, zoals afwassen en schoonmaken.

“Mijn tip is dat mensen geduld met ons moeten hebben, wij weten niet hoe dingen hier werken en we spreken de taal niet. Daar moeten ze rekening mee houden.” (M, statushouder, Irak)

Alle respondenten die vrijwilligerswerk hebben gedaan vonden het leuk om vrijwilligerswerk te doen. Bijna alle respondenten willen vrijwilligerswerk blijven verrichten. Een aantal respondenten vult wel aan dat zij in de toekomst liever betaald werk willen gaan doen. In tabel 5 staan de antwoorden uiteengezet.

Tabel 5. Makkelijk of moeilijk aan de slag met vrijwilligerswerk

Makkelijk aan de slag	Moeilijk aan de slag
• COA heeft alles goed georganiseerd • Er wordt gericht naar mensen gezocht • Men kan direct aan de slag	• De Nederlandse taal is een belemmering • Er is te weinig informatie beschikbaar • Er is te weinig vrijwilligerswerk beschikbaar • Men moet wennen aan de taken die men moet doen

Wel of niet aanraden van vrijwilligerswerk

Van degenen die ervaring hebben met vrijwilligerswerk, raadt het merendeel het verrichten van vrijwilligerswerk zeker aan. Met als belangrijkste redenen iets terug te kunnen doen voor de Nederlandse maatschappij die zoveel voor hen gedaan heeft na aankomst. En vanwege het leren van de Nederlandse taal. Buiten dit is het hebben van een dagbesteding een welkome bijkomstigheid. Een aantal respondenten plaatst wel een kanttekening: het moet een vrije keuze blijven om vrijwilligerswerk te gaan doen. Het kan andere bewoners op de opvanglocatie een ongemakkelijk gevoel geven als je hen vrijwilligerswerk aanraadt, heeft een respondent ervaren. Alsof het een verplichting is om vrijwilligerswerk te doen. Ook het soort vrijwilligerswerk dient zelf gekozen te kunnen worden.

Tips voor bevordering vrijwilligerswerk

De respondenten die ervaring hebben met het verrichten van vrijwilligerswerk geven, in lijn met voorgaande paragrafen, als belangrijkste tip voor de bevordering van vrijwilligerswerk dat ze graag meer voorlichting zien. Het liefst in de vorm van informatiebijeenkomsten waarbij direct contact met de bewoners ontstaat.

*“Asielzoekers zijn op dit moment Syriërs, Irakezen en Eritreeërs. Die mensen hebben nooit van vrijwilligerswerk gehoord. Daardoor kan je hun niet gewoon vragen om mee te helpen als vrijwilligers. Mijn tip is om een soort voorlichting te doen via educatief materiaal en de definitie van vrijwilligerswerk uit te leggen. Pas dan kun je aan asielzoekers vragen om vrijwilligerswerk te doen.”
(M, asielzoeker, Irak)*

Ook zeggen de respondenten dat het zou helpen om gericht te zoeken naar vrijwilligers voor bepaalde taken. Zo kunnen de bewoners het werk aan laten sluiten op hun eigen (werk)ervaring. Dan voelt men zich minder onzeker om zich aan te melden. Wat uitdagender werk dan koffie schenken en struiken snoeien is ook gewenst. Vooral voor de hoogopgeleide respondenten is dit een vereiste.

D. Randvoorwaarden verrichten vrijwilligerswerk

Hoewel een groot deel van de respondenten aangeeft open te staan voor vrijwilligerswerk, komt er ook meteen een aantal voorwaarden ter sprake. In deze paragraaf wordt verder ingegaan op de randvoorwaarden voor het verrichten van vrijwilligerswerk en het soort vrijwilligerswerk dat de respondenten zouden willen verrichten. Onder welke voorwaarden willen respondenten vrijwilligerswerk uitvoeren. Voorwaarden die veel genoemd worden, zijn dat men affiniteit of ervaring moet hebben met de werkzaamheden, dat het in de buurt moet zijn, dat men eerst de taal wil leren en dat het niet in strijd moet zijn met het geloof. Een vrouwelijke respondent geeft bijvoorbeeld aan niet op een plek te kunnen werken waar alcohol wordt geserveerd of gedronken. Een aantal respondenten laat weten dat het te combineren moet zijn met hun persoonlijk leven, zoals de zorg voor kinderen. Tot slot wordt door een aantal respondenten aangehaald dat men er niet ziek van wil worden; ziekenhuizen en bejaardenhuizen worden daarom graag vermeden. Een aantal respondenten geeft aan geen voorwaarden te hebben.

“Ja, ik ben bereid om het te doen, mits het werk is waarin ik ervaring heb om zodoende effectief te kunnen zijn.” (M, asielzoeker, Afghanistan)

“Zorgen voor mannen in zorginstellingen kan ik niet. Ik ben een moslima en sommige dingen zijn verboden bij ons geloof om te doen. Die verboden dingen kan ik niet doen.” (V, statushouder, Syrië)

“Ik zal alles aanpakken. Zonder uitzondering. Er zijn voor mij geen redenen om werk te weigeren.” (M, statushouder, Syrië)

Voorkeur voor vrijwilligerswerk

Om een beeld te krijgen van wat voor vrijwilligerswerk men wel of niet wil doen, zijn de respondenten vijf werkzaamheden voorgelegd. Hieronder staan de vijf werkzaamheden beschreven in volgorde van aantrekkelijkheid. Nummer 1 wordt door respondenten gemiddeld het meest aantrekkelijk gevonden, nummer 5 het minst.

- 1) Het onderhouden van de sportvereniging.
- 2) Helpen bij evenementen als een buurtfeest.
- 3) Koffie schenken in een zorginstelling.
- 4) Dieren voeren op de kinderboerderij.
- 5) Struiken snoeien in stadsparken.

Over het algemeen hebben de respondenten geen eenduidige voorkeur. Een aantal respondenten geeft aan graag met dieren te werken en geen koffie te willen schenken. Er is dan ook een minimaal verschil tussen de beoordeling van vooral de eerste vier genoemde werkzaamheden. Iedereen is bereid zich in te zetten voor verschillende doeleinden.

“Zoals ik al eerder zei, het zou goed zijn dat het werk aansluit op je specialisatie, maar als dat niet voor de hand ligt, dan is dit ook goed.” (M, asielzoeker, Afghanistan)

Struiken snoeien in stadsparken is relatief vaak aangegeven als werk dat men niet wil doen. Voornamelijk door vrouwen; bijna alle vrouwen hebben dit geantwoord, omdat ze hier geen ervaring mee hebben. Meerdere respondenten hebben interesse in structureel werk en er lijkt een lichte voorkeur te zijn voor groepswerkzaamheden. Een respondent heeft bijvoorbeeld aangegeven dat als er een groep gevormd wordt om vrijwilligerswerk te doen, dit aanstekelijk zou werken en anderen ook geïnteresseerd raken en zin krijgen om mee te doen.

“Als er een groep gevormd zou worden door het COA om vrijwilligerswerk te doen, zou dit aanstekelijk werken en ertoe leiden dat anderen ook geïnteresseerd raken en zin krijgen om daaraan mee te doen. Goed voorbeeld doet goed volgen.” (M, asielzoeker, Afghanistan)

E. Houding ten aanzien van betaald werk

Bijna alle asielzoekers en statushouders in de opvang die zijn geïnterviewd geven aan na te denken over de toekomst. De focus ligt daarbij vooral op gezinshereniging. Respondenten vinden het belangrijk met hun familieleden in Nederland herenigd te worden en in staat te zijn om hun kinderen een beter leven te geven. Tot slot is aan de respondenten ook een paar vragen gesteld om erachter te komen of de respondenten het verrichten van vrijwilligerswerk zien als een opstap naar betaald werk. Respondenten is allereerst gevraagd in hoeverre zij nadenken over de toekomst. Vervolgens is de vraag gesteld of men weet onder welke voorwaarden zij betaald werk mogen doen in Nederland. En of ze, als ze een verblijfsstatus krijgen of hebben, betaald werk willen verrichten en aan wat voor werk men dan denkt. Afsluitend is respondenten gevraagd wat eventuele factoren zijn die hun baankansen kunnen vergroten.

Toekomstvisie

Een aantal geïnterviewden denkt al na over het werkzame leven en hoopt werk te vinden in hun eigen vakgebied of verder te kunnen gaan studeren. Andere respondenten laten weten eerst de Nederlandse taal te willen leren. Een aantal respondenten geeft aan geen toekomstvisie te hebben, maar dag bij dag te leven.

“Ik kan hierover dit zeggen: dat het een veilige plaats moet zijn waar ik me kan ontwikkelen, een gezin kan stichten en dat later mijn kinderen ook naar school kunnen gaan en goed opgeleid kunnen worden. Ja, ik denk dus na over de toekomst.” (M, asielzoeker, Afghanistan)

“Ik probeer vooruit te denken over mijn toekomst. Eerst wil ik de taal goed beheersen en nadat ik mijn eigen woonplek heb, denk ik erover om nog verder te studeren.” (M, statushouder, Ethiopië)

“Ik maak korte termijn plannen. Eerst moet ik de taal leren.” (V, statushouder, Syrië)

Kennis over mogelijkheden voor betaald werk

Van de respondenten in de opvang weet bijna niemand wat de stappen zijn om aan betaald werk te komen. Een aantal respondenten geeft aan dit wel te weten; je moet zelf naar een bedrijf toe gaan met een persoonlijk CV.

Bereidheid en voorkeuren voor betaald werk

Bijna alle respondenten willen gaan werken. Een aantal respondenten geeft net als bij vrijwilligerswerk als reden iets terug te willen doen voor Nederland. Andere respondenten geven aan graag bezig te willen zijn. Een aantal respondenten laat weten nu nog niet te willen werken, maar later wel. Redenen hiervoor zijn dat ze nog willen studeren of de taal eerst beter willen beheersen. Eén respondent wil geen betaald werk gaan doen als blijkt dat een uitkering genoeg is.

Alleen aan de statushouders die deelnemen aan het onderzoek, is gevraagd of ze al naar betaald werk hebben gezocht en waarom ze dat wel of niet hebben gedaan. De meeste statushouders geven aan nog niet naar betaald werk gezocht te hebben vanwege de taalbarrière. Zij willen het liefst eerst de Nederlandse taal leren. Een aantal respondenten heeft wel naar werk gezocht, omdat ze graag iets willen doen.

“Nee, omdat mijn Nederlands niet voldoende is om te werken.” (M, statushouder, Eritrea)

De antwoorden op de vraag, die zowel aan de asielzoekers als de statushouders is gesteld, wat voor werk ze zouden willen verrichten lopen ver uiteen. Sectoren waarnaar wordt verwezen zijn onder andere de landbouw, detailhandel, zorg, techniek, horeca, onderwijs, wetenschap, bouw en schoonmaak. Het liefst zouden de meeste respondenten werk uitoefenen dat aansluit op de kennis en (werk)ervaringen die ze al hebben. Een aantal respondenten maakt het niet uit wat voor werk ze doen, als ze maar bezig kunnen zijn.

“Laswerk wil ik graag doen, omdat het mijn beroep is en hierin heb ik ook ervaring.” (M, asielzoeker, Afghanistan)

“Werk is werk, ik heb geen voorkeur. Ik kan een timmerman zijn, in een restaurant werken....” (M, asielzoeker, Irak)

Factoren voor vergroten baankansen

Wat denken respondenten nodig te hebben om hun baankansen in Nederland te vergroten? Factoren die men het meest van invloed acht op het vergroten van de baankansen zijn achtereenvolgens: betere kennis van de Nederlandse taal, scholing, meer ervaring met vrijwilligerswerk, persoonlijke begeleiding, hulp bij solliciteren. Het minst van invloed vinden de respondenten de gemeente waar zij komen te wonen. Het zijn factoren die aan respondenten zijn voorgelegd. Spontane voorbeelden of ideeën kwamen op dit punt in de gesprekken niet naar voren.

1. Betere beheersing van de Nederlandse taal.

De factor die de respondenten als het meest belemmerend ervaren, is de taalbarrière. Een groot deel van de respondenten laat dan ook expliciet weten hulp bij de Nederlandse taal het meest belangrijk te vinden van de genoemde factoren. Een aantal respondenten heeft uitgelegd waarom het helpt om beter kennis te hebben van de Nederlandse taal. Zij vinden dat je dan beter in de maatschappij kan functioneren en dat je met andere mensen kan communiceren.

“Ja, als eerste is de taal leren heel belangrijk. Als ik de taal heb geleerd zijn mijn kansen op de arbeidsmarkt groot.” (M, statushouder, Eritrea)

“Taal is nummer 1. Het is de sleutel van het land.” (M, asielzoeker, Syrië)

2. Scholing.

Een aantal respondenten is verdeeld over de factor scholing. Respondenten geven aan hier extra behoefte aan te hebben of willen juist geen scholing. De respondenten die minder behoefte hebben aan scholing zijn vooral 36 jaar en ouder. De respondenten die hier meer behoefte aan hebben zijn vooral 29 jaar en jonger. Zij denken door het halen van een diploma meer kans te hebben op de arbeidsmarkt. Meerdere respondenten die de meerwaarde van scholing inzien, benoemden hierbij ook specifiek het belang van het leren van de Nederlandse taal.

“Ik wil mijn school afmaken, dat zal mijn kans vergroten op een betaalde baan.” (M, asielzoeker, Syrië)

“Ik denk dat ik veel aandacht moet besteden aan het leren van de taal, om dan mijn doel te kunnen bereiken. Als ik de taal niet leer en geen studie zou volgen, dan kan ik zo’n doel niet bereiken.” (V, asielzoeker, Afghanistan)

“Ik wil liever werken.” (M, statushouder, Syrië)

3. Meer ervaring met vrijwilligerswerk.

Net als bij de factor scholing denken de respondenten verschillend over de invloed van vrijwilligerswerk op de baankansen. De voor- en tegenstanders zijn ongeveer gelijk verdeeld. Een aantal voorstanders benoemt het voordeel dat men de Nederlandse taal sneller kan leren, een netwerk kan opbouwen en kennis kan maken met de gewoonten in Nederland. Deze redenen vergroten, volgens de respondenten, hun baankansen. Ze zijn van mening dat de Nederlandse taal spreken en een netwerk hebben in Nederland hen zal helpen om een baan te krijgen. De tegenstanders geven veelal geen reden waarom ze de factor vrijwilligerswerk minder van invloed

vinden op hun baankansen. Eén respondent geeft aan vrijwilligerswerk niet als een factor van betekenis te zien omdat zij al genoeg ervaring heeft.

“Ja natuurlijk, dan heb je de kennis over hoe en op welke manier het werk hier wordt georganiseerd. Hoe mensen elkaar behandelen op de werkvloer.” (V, asielzoeker, Syrië)

4. Persoonlijke begeleiding en 5. Hulp bij solliciteren.

Bij zowel persoonlijke begeleiding als hulp bij solliciteren antwoorden bijna alle respondenten hier open voor te staan om op deze manier hun baankansen te vergroten. Achterliggende redeneringen of motivaties bleven uit. Eén respondent denkt dat een begeleider hem wijzer kan maken. Een aantal respondenten geeft aan dat je van geluk mag spreken als je hulp of begeleiding krijgt, alle hulp is welkom volgens hen.

6. De gemeente waar men komt te wonen.

Het minst van invloed op het vergroten van de baankansen, acht men de gemeente waar men komt te wonen. Bijna de helft van de respondenten denkt dat hun toekomstige woonplaats niet een factor is die van invloed kan zijn op hun baankansen. De meeste van deze respondenten denken dit, omdat ze geen informatie hebben wat de betekenis van een gemeente kan zijn op het vergroten van hun baankansen. Een enkeling geeft aan een voorkeur voor de stad te hebben, omdat daar meer werkgelegenheid is.

“Ik heb geen idee wat de gemeente voor ons kan betekenen.” (M, statushouder, Syrië)

“Zeker, er moet namelijk ook werk zijn en ruimte voor ontwikkeling in de stad waar je woont.” (M, asielzoeker, Syrië)

4. Conclusies

In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is in de periode juni – augustus 2016 kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder asielzoekers en werkloze statushouders rond het thema vrijwilligerswerk. Het gaat om een eerste verkenning. De uitkomsten van dit exploratief onderzoek zijn dan ook niet generaliseerbaar naar de totale groep asielzoekers en werkloze statushouders in de Nederlandse opvanglocaties.

Onderzoeksvraag

De centrale vraag in dit onderzoek was: *waarom nemen asielzoekers en werkloze statushouders op een opvanglocatie wel of niet deel aan vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie en wat zijn hun behoeften op dit punt?*

Het onderzoek diende inzicht te geven in:

- ⊙ De mate waarin men bekend is met het fenomeen vrijwilligerswerk.
- ⊙ De mate waarin men bekend is met de mogelijkheden om vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie te verrichten.
- ⊙ De houding ten aanzien van vrijwilligerswerk.
- ⊙ Welke factoren bijdragen bij aan het stimuleren van vrijwilligerswerk.
- ⊙ Welke factoren belemmerend werken.
- ⊙ Wat eventuele randvoorwaarden zijn om vrijwilligerswerk te verrichten.
- ⊙ Of men denkt dat vrijwilligerswerk een bijdrage kan leveren aan het vergroten van de arbeidsmarktkansen.

In totaal zijn 40 asielzoekers en werkloze statushouders geïnterviewd verspreid over 9 COA-locaties.

Vrijwilligerswerk in land van herkomst geen bekend fenomeen

Ruim de helft van de mensen die deelnemen aan het onderzoek geeft aan het begrip vrijwilligerswerk te kennen. Alle respondenten staan positief tegenover de onderstaande omschrijving van vrijwilligerswerk die aan hen is voorgelegd:

Activiteiten die iemand voor een ander doet zonder daarvoor betaald te worden. Dat kan werk voor één keer, een aantal keer, of voor een langere tijd zijn. De activiteiten zijn ten behoeve van de Nederlandse maatschappij. Iemand doet vrijwilligerswerk voor een persoon, een groep mensen of een non-profit organisatie.

Voorbeelden van wat wel vrijwilligerswerk is:

- Koffie en thee schenken in een zorginstelling.
- Helpen bij evenementen als een buurtfeest.
- Meehelpen op een sportvereniging.
- Struiken snoeien in stadsparken.
- Dieren voeren op de kinderboerderij.

Voorbeelden van wat niet vrijwilligerswerk is:

- Werk dat iemand doet voor familie, burens of naasten (bijvoorbeeld zieke familieleden verzorgen).
- Werk dat bewoners op een opvanglocatie voor elkaar verrichten.

Vrijwilligerswerk zoals hier omschreven, komt nauwelijks voor in het land van herkomst. Belangrijkste reden is dat mensen geld moeten verdienen. Als het al voorkomt, ligt de focus voornamelijk op het helpen van

hulpbehoevenden. Men noemt voorbeelden die in Nederland van oudsher met liefdadigheid en noodhulp wordt geassocieerd, zoals het ondersteunen van noodziekenhuizen.

Onbekendheid met de mogelijkheden belangrijke reden dat groot deel geen vrijwilligerswerk buiten de COA-locatie verricht

Het aantal asielzoekers en werkloze statushouders uit dit onderzoek dat ervaring heeft met het verrichten van vrijwilligerswerk in Nederland (buiten de opvanglocatie) is gering. Een ruime meerderheid geeft aan onbekend te zijn met de mogelijkheid van vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie. Een aantal respondenten denkt hiervoor terecht te kunnen bij de COA-locatie, maar welke stappen men moet zetten, weet men niet. De respondenten die wel op de hoogte zijn van de mogelijkheden met betrekking tot vrijwilligerswerk zijn voor een groot deel bewoners van een opvanglocatie die actief op vrijwilligerswerk inzet. Een groot deel van hen doet ook vrijwilligerswerk.

Merendeel staat open voor vrijwilligerswerk en wil wat terug doen voor de Nederlandse maatschappij

Meer dan de helft van de ondervraagden staat wel open voor vrijwilligerswerk. Vooral om de gedachten aan het thuisland te verzetten maar ook om te wennen aan het land en de gewoonten, omdat het geestelijke voldoening geeft, om de taal te leren of iets terug te doen voor de Nederlandse maatschappij. Bij ongeveer de helft van de respondenten lijkt er een bepaald schuldgevoel te bestaan over het ontvangen van geld van de overheid zonder er voor te werken. Andere redenen die worden genoemd zijn iets te doen hebben op een dag, ter voorbereiding op betaald werk en het leren kennen van nieuwe mensen.

Belangrijkste redenen om geen vrijwilligerswerk te willen doen zijn de mentale gesteldheid en onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal

Degenen die geen vrijwilligerswerk willen verrichten, geven vaak aan dit vanwege hun mentale gesteldheid niet te kunnen. Het ervaren van een depressie wordt in dit verband vaak genoemd. De gedachte aan het thuisland maakt dat zij zich niet in staat achten te focussen op iets als vrijwilligerswerk.

Hoewel veel respondenten vrijwilligerswerk als manier zien om de Nederlandse taal te leren, wordt onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal door een deel ook als reden genoemd om geen vrijwilligerswerk te doen. Men is bang zich niet verstaanbaar te kunnen maken.

Minder frequent worden als reden genoemd: de zorg voor kinderen, het feit dat geld verdienen is belangrijker is dan vrijwilligerswerk en dat het teveel gedoe is om vrijwilligerswerk te regelen. Slechts één respondent geeft desgevraagd aan dat de culturele achtergrond een rol speelt; het is vanuit haar achtergrond niet gebruikelijk dat vrouwen werken. Anderen geven aan dat zij het juist belangrijk vinden zich aan de Nederlandse gewoonten en cultuur aan te passen. En noemt een aantal dat zij het vanuit hun culturele achtergrond juist als een vanzelfsprekendheid zien om anderen te helpen.

Informatievoorziening, gerichte benadering en voldoende aanbod worden gezien als bevorderende factoren

De meeste respondenten die ervaring hebben met vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie, zijn hier positief over en zou het anderen zeker aanraden. Factoren die bijdroegen dat men makkelijk aan de slag kon, waren de goede organisatie door het COA, dat er gericht naar mensen werd gezocht en dat er direct klussen waren waar men mee aan de slag kon. Factoren die door sommige respondenten als belemmerend werden ervaren in de weg naar vrijwilligerswerk of het uitvoeren van vrijwilligerswerk zijn: te weinig beschikbare informatie over de mogelijkheden om vrijwilligerswerk buiten de opvanglocatie te doen, te weinig aanbod van vrijwilligerswerk, onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal en het moeten wennen aan de taken die men moest verrichten.

Men is bereid van alles aan te pakken. Wel lichte voorkeur voor structureel werk en werken in groepsverband

Wat voor vrijwilligerswerk zou men willen doen en aan welke voorwaarden moet dat voldoen? Over het algemeen hebben de deelnemers aan het onderzoek geen eenduidige voorkeur. Allen zijn bereid zich in te zetten voor verschillende doeleinden. Wel hebben meerdere respondenten vooral interesse in structureel vrijwilligerswerk en lijkt er een lichte voorkeur te zijn voor groepswerkzaamheden. Ook affiniteit of ervaring met de werkzaamheden wordt belangrijk gevonden. Dat het vrijwilligerswerk in de nabije omgeving is, dat het niet in strijd is met het geloof worden meerdere keren als voorwaarden genoemd. Een aantal geeft aan dat het te combineren moet zijn met het persoonlijk leven, zoals de zorg voor kinderen. Ook hier geven enkelen aan eerst de taal te willen leren, alvorens met vrijwilligerswerk te willen starten. Tot slot wordt door een aantal respondenten gemeld dat men er niet ziek van wil worden. Ziekenhuizen en bejaardenhuizen worden daarom graag vermeden. Een paar respondenten stelt dat vrijwilligerswerk niet verplicht moet zijn; het moet volgens hen een eigen keuze blijven. Ook het soort werk dat verricht wordt, dient een eigen keuze te zijn.

Men denkt nog nauwelijks na over het werkzame leven

De respondenten zijn nog niet echt bezig met het nadenken over het werkzame leven mochten ze in Nederland blijven. De focus ligt vooral op gezinshereniging. Slechts een klein aantal respondenten denkt er al wel over na en hoopt werk te vinden in het eigen vakgebied of verder te kunnen studeren. Praktisch geen enkele respondent weet dan ook wat de stappen zijn om aan betaald werk te komen en onder welke voorwaarden men in Nederland mag werken.

Taal belangrijkste factor om kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Vrijwilligerswerk niet de belangrijkste factor, maar kan helpen bij het leren van de taal, het opbouwen van een netwerk en het leren kennen van de Nederlandse gewoonten. Toekomstige woonplaats wordt niet als factor van belang gezien

Respondenten is een aantal factoren voorgelegd met de vraag welke hun baankansen kunnen vergroten. Op één staat hulp bij / het vaardig worden in de Nederlandse taal. Een voorwaarde om te kunnen functioneren in de maatschappij en om met anderen te communiceren. Het ontbreken van deze vaardigheid wordt als belangrijke barrière gezien. Op twee staat scholing. Hierover zijn respondenten meer verdeeld. Degenen die hier behoefte aan hebben zijn vooral onder de dertig jaar. Zij denken door het halen van een diploma meer kans te hebben op de arbeidsmarkt. Als derde noemt men meer ervaring met vrijwilligerswerk. Een aantal voorstanders noemt hierbij dat men door vrijwilligerswerk de taal sneller kan leren, een netwerk kan opbouwen en kennis kan maken met de gewoonten in Nederland. Op de vierde en vijfde plaats staan persoonlijke begeleiding en hulp bij het solliciteren. De gemeente waar men komt te wonen, vindt men het minst van belang. Bijna de helft van de respondenten denkt dat hun (toekomstige) woonplaats niet van invloed is op hun baankansen. Slechts een enkeling zegt voorkeur te hebben voor een stad, omdat daar meer werkgelegenheid is.

Bijlage 1: Respondentenselectie

Matrix Selectie 40 Respondenten Herkomst & Status & Achtergrondkenmerken													
R	Herkomst					Status			Achtergrondkenmerken				
	Syrië (50%)	Afghanistan (15%)	Irak (15%)	Ethiopië (10%)	Eritrea (10%)	Asielzoeker Kort verblijf (6 mnd) (40% van 70%)	Asielzoeker Langer verblijf (+6 mnd) (60% van 70%)	Werkeloze statushouder (30%)	Man (70%)	Vrouw (30%)	Verricht nu geen vrijwilligerswerk (90%)	Verricht nu vrijwilligerswerk (10%)	Leeftijd (18 t/m 39) (75%)
1													
2													
3													
4													
5													
6													
7													
8													
9													
10													
11													
12													
13													
14													
15													
16													
17													
18													
19													
20													
21													
22													
23													
24													
25													
26													
27													
28													
29													
30													
31													
32													
33													
34													
35													
36													
37													
38													
39													
40													

De donkerblauwe kleur geeft de respondentenselectie aan.

Bijlage 2: Respondentenoverzicht

Land van herkomst	Geslacht	Leeftijd	Status	Maanden in NL	Opvang- Locatie	Vrijwilligers- werk?	Opleiding	Werkzaamheden in het land van herkomst
Afghanistan	M	31	Asielzoeker	10	Aalten	Nee	Middelbare school	Schoenmakerij / landbouw
Afghanistan	V	18	Asielzoeker	6	Haarlem	Nee	Middelbare school*	Kleermaker
Afghanistan	V	22	Asielzoeker	6	Middelburg	Nee	Geen opleiding	Borduurwerk
Afghanistan	M	25	Asielzoeker	6	Middelburg	Nee	Geen opleiding	Lasser
Afghanistan	M	26	Asielzoeker	3	Zeist	Nee	Journalistiek	Verslaggever
Eritrea	V	28	Asielzoeker	1	Amstelveen	Nee	PABO*	Les geven / schoonmaker / goederen verhandelen
Eritrea	M	39	Statushouder	12	Middelburg	Onbekend	Middelbare school*	Bouwvakker / geitenhandel / horeca
Eritrea	V	36	Statushouder	12	Zeewolde	Ja	Environmental Planning and Management (MSc)	Docent Database and Geographical Information Science
Eritrea	M	26	Asielzoeker	8	Zeist	Nee	Middelbare school*	Groenteverkoper
Eritrea	V	29	Statushouder	12	Zeist	Nee	Middelbare school*	Met kinderen gewerkt
Ethiopië	M	25	Statushouder	10	Delfzijl	Nee	Middelbare school	Automonteur
Ethiopië	M	43	Asielzoeker	2,5 jaar	Delfzijl	Ja	Theologie	preventietrainingen vanuit de kerk / bouwvakker
Ethiopië	V	37	Asielzoeker	8	Middelburg	Nee	Marketing	Salesmedewerker
Irak	V	33	Asielzoeker	7 jaar	Aalten	Nee	Engels*	Vrouwen mogen niet werken in haar stam
Irak	M	32	Asielzoeker	9	Aalten	Nee	Basisschool	Taxichauffeur
Irak	M	36	Asielzoeker	1	Amstelveen	Nee	Staatswetenschappen	Juridisch adviseur
Irak	M	25	Asielzoeker	8	Haarlem	Nee	Middelbare school*	Bouwvakker / kleermaker / taxichauffeur / soldaat
Irak	V	65	Asielzoeker	9	Haarlem	Nee	Middelbare school*	Niet gewerkt
Irak	M	43	Asielzoeker	10	Middelburg	Nee	Rechten*	Groente- en fruitteler / beheerde een slijterij

Irak	M	33	Statushouder	10	Zeewolde	Ja	Basisschool	Installeren
Syrië	M	26	Asielzoeker	8	Aalten	Nee	Basisschool	Werk met gipslaten en verven
Syrië	V	22	Asielzoeker	7	Aalten	Nee	Handel en Economie*	Student
Syrië	M	29	Asielzoeker	6	Amstelveen	Nee	Apotheker*	Werk bij een farmaceutisch bedrijf
Syrië	M	25	Asielzoeker	6	Amstelveen	Nee	Petrochemisch ingenieur	Docent petrochemisch ingenieur
Syrië	M	21	Asielzoeker	6	Cranendonck	Nee	Basisschool*	Vrij beroep / constructiewerk
Syrië	M	35	Statushouder	8	Delfzijl	Nee	Basisschool	Landbouw
Syrië	M	24	Asielzoeker	5	Delfzijl	Nee	Handel en Economie	Boekhouder
Syrië	M	56	Statushouder	4	Haarlem	Nee	Middelbare school*	Gasflessenverkoper
Syrië	M	34	Statushouder	7	Haarlem	Ja	Middelbare school	Beheerder van een sportschool / autohandelaar / masseur
Syrië	V	21	Statushouder	8	Haarlem	Nee	Biologie	Student
Syrië	V	35	Asielzoeker	7	Middelburg	Ja	Middelbare school*	Winkelmedewerker
Syrië	M	54	Asielzoeker	6	Middelburg	Nee	Geen opleiding	Taxichauffeur
Syrië	M	38	Statushouder	8	Weert	Nee	Sport en Beweging	Juwelier
Syrië	V	42	Statushouder	8	Zeewolde	Nee	Baccalaureaat	Medewerker bij ministerie van Financiën
Syrië	M	19	Statushouder	10	Zeewolde	Ja	Baccalaureaat*	Student
Syrië	M	21	Statushouder	10	Zeewolde	Ja	Baccalaureaat*	Kok
Syrië	M	37	Statushouder	10	Zeewolde	Ja	Middelbare school	Verkoper aan apotheken
Syrië	M	21	Statushouder	11	Zeewolde	Ja	Rechten*	Banketbakker
Syrië	M	25	Statushouder	1	Zeist	Nee	Middelbare school	Horeca / evenementorganisator
Syrië	M	29	Statushouder	9	Zeist	Nee	HBO (onbekend)	Winkelmedewerker

*Studie niet afgerond.

Bijlage 3: Gespreksleidraad

Taal gespreksleidraad:

Introductie 10 min

Uitleg onderzoek voor interviewer:

- ⦿ De interviewer stelt zich voor.
- ⦿ Drinkje aan de respondenten aanbieden en de respondent op zijn of haar gemak stellen. Houd hierbij rekening met de Ramadan. Vraag aan de respondent of hij of zij meedoet aan de Ramadan. Zo ja, dan geen drinkje aanbieden.
- ⦿ Uitleg doel onderzoek: *“Fijn dat u mee wilt werken aan dit onderzoek. Het onderzoek gaat over Voluntary Work; een vorm van dagbesteding voor mensen zoals u in een opvanglocatie. We willen graag weten in hoeverre hier interesse in is en wat de wensen en behoeften van mensen zijn als het gaat om voluntary work. Wat we onder voluntary work verstaan, leg ik u later in het interview uit.”*
- ⦿ Deze opdracht wordt uitgevoerd door ‘Labyrinth’: een onderzoeksbureau in Utrecht.
- ⦿ Leg alléén uit aan de asielzoekers (niet aan de statushouders) dat het meedoen aan dit interview geen invloed heeft op de asielprocedure van de respondent.
- ⦿ En leg uit aan iedere respondent dat er in dit interview alleen op het onderwerp *voluntary work* wordt ingegaan.
- ⦿ Leg uit dat het gesprek wordt opgenomen met als doel het uitwerken van het interview voor het onderzoeksverslag. Vraag toestemming aan de respondent om het gesprek op te nemen. Geef hierbij aan dat alle informatie vertrouwelijk wordt behandeld. Aangeven dat in het onderzoeksverslag geen namen genoemd zullen worden van de respondenten. Mocht de respondent toch niet mee willen werken aan het interview vanwege deze opname, dan wordt het interview gestopt. Bedank de respondent alsnog en neem daarna contact op met Labyrinth (Debberah).
- ⦿ Benadruk dat alle antwoorden goede antwoorden zijn. Er kunnen geen foute antwoorden gegeven worden, omdat we alleen geïnteresseerd zijn in hun mening. Alle antwoorden zijn van waarde voor ons en het onderzoek.
- ⦿ Alle respondenten vragen naar zijn of haar basisgegevens (vul formulier in).
- ⦿ Let op de tijd en neem de pauze die ingepland staat. Neem af en toe kort een rustmoment in acht.
- ⦿ Interviewtijd is maximaal 2 uur, inclusief introductie, interview, pauze, afsluiting en bedanken.
- ⦿ Let op, belangrijk: Het kan zijn dat de respondent naar aanleiding van het interview of een specifieke vraag, vervolgvragen gaat stellen. Bijvoorbeeld: *“Kan je mij helpen bij ...”* (bijvoorbeeld: het vinden van betaald werk). Ga hier nooit concreet op in. Benadruk dat je hier helaas geen antwoord op kan geven en verwijst naar de medewerkers van de opvanglocatie.

A. Persoonlijke situatie 15 min

1. Ik heb mezelf zojuist al voorgesteld, maar ben vooral geïnteresseerd in u. Kunt u wat vertellen over uzelf? *Doorvragen naar leeftijd, gezinssituatie, partner, kinderen, alleen zijn of niet, deel gezin nog achtergebleven in thuisland?*
2. Hoe lang bent u al in Nederland? *Controlevraag of interviewer juiste persoon voor zicht heeft.*
3. Heeft u een verblijfsstatus? *Idem.*
4. Wat is uw land van herkomst? *Idem.*
5. U bent hier nu *X maanden/jaar (benoem periode van verblijf in Nederland)*. Wat heeft u zoal gedaan sinds u in Nederland bent? *Doorvragen naar op welke opvanglocaties de respondent allemaal gezeten heeft en voor hoe lang.*
6. Kunt u aangeven hoe een normale dag er voor u uitziet momenteel? Is er verschil tussen dagen doordeweeks of in het weekend?
7. Wilt u iets vertellen over de redenen waarom u naar Nederland bent gekomen en hoe u in Nederland terecht bent gekomen? *Respondenten vragen hier kort op te antwoorden.*
8. Welk beeld heeft u nu van Nederland? *Open uitvragen. Geen voorbeelden noemen, maar het antwoord kan en mag gaan over de kansen die de respondent ziet voor werk en opleiding, de cultuur in Nederland, de mate waarin de Nederlandse samenleving de respondent verwelkomt, de ligging van Nederland (geografie), enzovoort.*
9. Welke opleiding(en) heeft u gevolgd en / of afgerond?
10. Waar heeft u gestudeerd? *Eventueel doorvragen, als niet benoemd is, naar: stad, opleidingsinstituut, universiteit.*
11. Werkte u in uw thuisland? Wat voor soort werk deed u? Wat voor soort werk heeft u nog meer gedaan? Was dit betaald werk?

B. Kennis van en ervaring met vrijwilligerswerk 15 min

1. Kunt u in uw eigen woorden uitleggen wat u verstaat onder vrijwilligerswerk?

→ *De betekenis en voorbeelden van vrijwilligerswerk in Nederland vertellen aan de respondent.*

Uitleg betekenis vrijwilligerswerk in Nederland:

“Activiteiten die iemand voor een ander doet zonder daarvoor betaald te worden. Dat kan werk voor één keer zijn, een aantal keer, of voor een langere tijd zijn. De activiteiten zijn ten behoeve van de Nederlandse maatschappij. Iemand doet vrijwilligerswerk voor een persoon, een groep mensen of een non-profit organisatie.”

Voorbeelden van wat WEL vrijwilligerswerk is:

- ☉ Koffie en thee schenken in een zorginstelling.
- ☉ Helpen bij evenementen als een buurtfeest of een popfestival.
- ☉ Het onderhouden van de sportvereniging.
- ☉ Struiken snoeien in stadsparken.
- ☉ Dieren voeren op de kinderboerderij.

Voorbeelden van wat GEEN vrijwilligerswerk is:

- ☉ Werk dat iemand doet voor familie, burens of naasten (bijvoorbeeld zieke familieleden verzorgen).
- ☉ Werk dat verricht wordt door bewoners op een opvanglocatie voor elkaar.

2. Begrijpt u wat er bedoeld wordt met vrijwilligerswerk? *Als de respondent het (nog) niet (helemaal) begrijpt dan de betekenis herhalen en vragen of de respondent het dan beter begrijpt.*
3. Wat vindt u van de betekenis vrijwilligerswerk in Nederland zoals ik het net omschreef? *Eerst open uitvragen. Daarna per zin de uitleg doornemen en vragen of de respondent er wel of niet mee eens is en waarom wel of niet.*
4. In de definitie wordt gesproken over non-profit organisaties, wat zijn dat volgens u?
5. Komt de betekenis van vrijwilligerswerk in Nederland overeen met wat u eronder verstaat? Op welke punten komt het overeen en op welke punten niet?
6. Doet u op dit moment vrijwilligerswerk in Nederland? Heeft u eerder in Nederland vrijwilligerswerk gedaan? *Belangrijk vraag i.v.m. keuze maken tussen vragen C.1 en C.2.*
7. Doen mensen in uw land van herkomst (land benoemen) ook aan vrijwilligerswerk? Zowel mannen als vrouwen? Waarom? En op welke punten verschilt dat van het vrijwilligerswerk zoals ik het zojuist heb omschreven?
8. Heeft u in uw eigen land ook aan vrijwilligerswerk gedaan? Kunt u hier iets meer over vertellen: wat voor een soort werk deed u, eenmalige klussen of structureel vrijwilligerswerk over een langere periode? Waarom werkte u als vrijwilliger? Zo nee, waarom niet?
9. Weet u of het mogelijk is voor u om buiten deze opvanglocatie vrijwilligerswerk te doen?
10. Hoe bent u hierover geïnformeerd? Door wie? En om wat voor een soort vrijwilligerswerk gaat het dan?
11. Weet u bij wie u moet zijn als u interesse heeft in vrijwilligerswerk? En weet u welke stappen u moet zetten om vrijwilligerswerk te gaan doen? *Eerst open uitvragen daarna doorvragen op: wie zijn er allemaal bij betrokken om het te regelen, wie regelt wat en wat moet u zelf doen?*

C. Motivatie verrichten vrijwilligerswerk 20 min

Let op: aan de respondent alléén vraag 1 of 2 stellen, afhankelijk van wat de respondent heeft aangegeven over of hij of zij nog nooit eerder of wel eerder (of op dit moment) vrijwilligerswerk gedaan heeft in Nederland.

1. *Vraag alléén aan de respondent als die nog NOOIT vrijwilligerswerk in Nederland heeft gedaan:* Zou u op dit moment zelf vrijwilligerswerk willen doen in Nederland? Ja of nee?
2. *Vraag alléén aan de respondent als die WEL al eerder of op dit moment vrijwilligerswerk doet / heeft gedaan:*
 - a. Wat zijn uw ervaringen tot nu toe met vrijwilligerswerk?
 - b. Vond of vindt u het leuk of niet leuk?
 - c. Wat voor soort vrijwilligerswerk heeft u gedaan? *Overslaan indien al bij vraag 6 beantwoord*
 - d. Was het makkelijk of moeilijk om aan de slag te gaan als vrijwilliger en waarom?
 - e. Waren er zaken waar u tegen aan liep bij het doen van vrijwilligerswerk?
 - f. Wilt u weer of blijft u vrijwilligerswerk doen?
3. *Vraag alléén aan de respondenten die nu WEL vrijwilligerswerk willen doen:* Waarom wilt u vrijwilligerswerk doen? *Respondenten eerst zelf met ideeën laten komen, open uitvragen.*

Indien nog niet genoemd: Kunt u aangeven in hoeverre de volgende factoren een rol spelen?

- a. Om de Nederlandse taal te leren?
- b. Om iets te doen te hebben op een dag?
- c. Om iets te betekenen voor de Nederlandse maatschappij?

- d. Om me voor te bereiden op betaald werk? *Doorvragen hoe de respondent denkt dat hij of zij zich voorbereidt op betaald werk in de Nederlandse arbeidsmarkt door vrijwilligerswerk te doen.*
 - e. Om nieuwe mensen te leren kennen?
4. *Vraag alléén aan de respondenten die nu GEEN vrijwilligerswerk willen doen:* Waarom wilt u nu geen vrijwilligerswerk doen? *Eerst open uitvragen.*
- En indien niet genoemd:* Kunt u aangeven in hoeverre de volgende factoren een rol spelen?
- a. Ik beheers de Nederlandse taal nog onvoldoende,
 - b. Ik kan geen verplichtingen aan die horen bij vrijwilligerswerk,
 - c. Ik wil geen activiteiten ondernemen, omdat...,
 - d. Ik kan geen activiteiten ondernemen, omdat...,
 - e. Ik vind het teveel gedoe om vrijwilligerswerk te regelen voor mezelf, en / of
 - f. Ik weet (toch) niet wat ik kan doen.
5. U bent een: *vrouw of man bent (een van de twee noemen, afhankelijk van de respondent)* Speelt dit een rol bij uw keuze om wel of geen *(een van de twee noemen die relevant is voor respondent)* vrijwilligerswerk te doen?
6. U komt uit *land X (land van herkomst noemen)*. Elk land heeft een eigen culturele diversiteit, zoals de tradities in een land, nationale feestdagen, religie, verschillende gemeenschappen, waarden en normen. Speelt uw culturele achtergrond een rol bij uw keuze om wél of géén *(een van de twee noemen die relevant is voor respondent)* vrijwilligerswerk te doen?
7. *Vraag alléén aan de respondenten die nu geen vrijwilligerswerk willen doen en de Nederlandse taal als belemmering noemen:* Zou u in de toekomst vrijwilligerswerk willen doen?

PAUZE 10 min Drankje aanbieden (let op Ramadan)

D. Randvoorwaarden verrichten vrijwilligerswerk 15 min

1. *Als de respondent open staat voor vrijwilligerswerk, vragen:* Wat voor vrijwilligerswerk zou u wel of niet willen doen en waarom wel of niet? *Open uitvragen en daarna ook verschillende ideeën voorleggen:*
 - a. Is al het vrijwilligerswerk ok om te doen?
 - b. Vrijwilligerswerk dat aansluit bij uw werkervaring in eigen land?
 - c. Vrijwilligerswerk dat aansluit bij uw eigen behoeftes en / of wensen?
 - d. Denkt u aan eenmalig werk?
 - e. Denkt u aan structureel werk? *Doorvragen naar wat dat betekent voor de respondent, voorbeelden zijn: dagelijks of 1 per week of 1 keer per maand.*
 - f. Denkt u aan iets individueels of in een groep?
2. Om een indruk te krijgen waaraan u denkt, geef ik u een aantal voorbeelden van vrijwilligerswerk. Kunt u per voorbeeld aangeven of het werk wel of niet wilt doen?
 - a. Koffie en thee schenken in een zorginstelling.
 - b. Helpen bij evenementen als een buurtfeest of een popfestival.
 - c. Het onderhouden van de sportvereniging.
 - d. Struiken snoeien in stadsparken.
 - e. Dieren voeren op de kinderboerderij.

Let op: aan de respondent alléén vraag 3 of 4 stellen, afhankelijk van wat de respondent heeft aangegeven over of hij of zij wel of geen vrijwilligerswerk wilt doen.

3. *Vraag alléén aan de respondent als hij of zij heeft aangegeven GEEN vrijwilligerswerk te willen doen:* Onder welke voorwaarden zou u wel vrijwilligerswerk willen doen? *Indien in het vorige onderdeel hier al antwoord op gegeven is, hier herhalen (samenvatten) en vragen of er meer voorwaarden zijn.*
4. *Vraag alléén aan de respondent als hij of zij heeft aangegeven WEL vrijwilligerswerk te willen doen of al doet:* Onder welke voorwaarden zou u geen vrijwilligerswerk willen doen? *Indien in het vorige onderdeel hier al antwoord op gegeven is, hier herhalen (samenvatten) en vragen of er meer voorwaarden zijn.*
5. *Alléén vragen als de respondent WEL al eerder vrijwilligerswerk heeft gedaan of op dit moment doet:* Zou u uw medebewoners aanraden vrijwilligerswerk te gaan doen? Waarom wel of niet?
6. Heeft u nog tips om vrijwilligerswerk te bevorderen?

E. Houding respondenten ten aanzien van betaald werk 10 min

Deze vragen alléén stellen aan Asielzoekers

1. In hoeverre denkt u na over de toekomst? *Respondenten uitleggen dat de toekomst, de komende paar weken, maanden, of jaren kan zijn. Hoe zien zij dat zelf? Open uitvragen.*
2. Wilt u, als u een verblijfsstatus krijgt, in Nederland aan het werk (betaalde baan)?
3. *Deze vraag alleen stellen aan asielzoekers die al langer dan 6 maanden in de procedure zitten:* Weet u onder welke voorwaarden u nu al betaald werk mag doen? Zo ja, hoe bent u hierover geïnformeerd? Door wie?
4. Wat voor betaald werk zou u graag willen verrichten?
5. Wat heeft u, denkt u, nodig om uw kansen op de Nederlandse arbeidsmarkt te vergroten? *Respondenten eerst zelf met ideeën laten komen, open uitvragen. Daarna indien nog niet genoemd de voorbeelden noemen:*
 - a. Scholing,
 - b. Betere kennis van de Nederlandse taal,
 - c. Meer ervaring met vrijwilligerswerk,
 - d. Gemeente waar je komt te wonen,
 - e. Persoonlijk begeleiding, en / of
 - f. Hulp bij solliciteren.

Deze vragen alléén stellen aan Statushouders

1. In hoeverre denkt u na over de toekomst? *Respondenten uitleggen dat de toekomst, de komende paar weken, maanden, of jaren kan zijn. Hoe zien zij dat zelf? Open uitvragen.*
2. Werkt u momenteel in Nederland? Wat voor een werk doet u? Wordt u hiervoor betaald?
3. *Als de respondent momenteel niet werkt in Nederland de vraag stellen:*
4. Wilt u graag betaald werk?
5. Heeft u geprobeerd om betaald werk te krijgen? Waarom wel / niet?
6. Zo ja, hoe verliep dat? Waren er zaken waar u tegenaan liep bij het vinden van werk? Welke?
7. Weet u wat de stappen zijn en bij wie u moet zijn als u interesse heeft in betaald werk?

8. Wat heeft u, denkt u, nodig om uw kansen op de Nederlandse arbeidsmarkt te vergroten?
Respondenten eerst zelf met ideeën laten komen, open uitvragen. Daarna indien nog niet genoemd de voorbeelden noemen:
- Scholing,
 - Betere kennis van de Nederlandse taal,
 - Meer ervaring met vrijwilligerswerk,
 - Gemeente waar je komt te wonen,
 - Persoonlijk begeleiding, en / of
 - Hulp bij solliciteren.

Afsluiting en bedanken 10 min

We zijn nu aan het einde van het interview gekomen.

- Zijn er nog dingen die u wilt zeggen, die ik nog niet gevraagd heb?
- Wat vond u van dit interview?

Heel erg bedankt voor uw medewerking!

- ➔ Interviewer geeft beloning (VVV-bon) aan respondent als dank voor de medewerking aan dit interview. Interviewer legt aan de respondent uit wat hij of zij met een VVV-bon kan doen. Hetzelfde formulier met basisgegevens dat aan het begin van het interview is ingevuld laten ondertekenen voor ontvangst van de VVV-bon.
- ➔ Vertellen aan de respondent: de resultaten van dit onderzoek worden alleen gedeeld met de opdrachtgever en niet met de respondenten.
- ➔ Vertellen aan de respondent: dit onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, omdat zij de deelname van asielzoekers en statushouders aan vrijwilligerswerk willen vergroten. Dit kan bijdragen aan een betere integratie in de Nederlandse samenleving.
- ➔ Einde interview.